

ХРОНІКА ПОДІЙ

*Олександр Безручко**

Круглий стіл у Київському міжнародному університеті

В огляді йдеться про проведення у Київському міжнародному університеті круглого столу «Використання документальної спадщини спецслужб у мас-медіа і наукових виданнях». Співробітники Галузевого державного архіву Служби безпеки України розповіли про використання документів колишніх радянських спецслужб.

Ключові слова: документальна спадщина, архів, радянські спецслужби, розсекречення.

22 квітня 2009 р. в Київському міжнародному університеті (КиМУ) пройшов круглий стіл на тему: «*Використання документальної спадщини спецслужб у мас-медіа і наукових виданнях*». Зустріч була організована за ініціативи інститутів КиМУ — телебачення, кіно і театру (директор — доц. О. В. Безручко) та журналістики (директор — доц. Н. І. Зикун, заступ-

* *Безручко О.В.* — кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри кіно-, телемистецтва, директор Ін-ту телебачення, кіно і театру Київського міжнародного ун-ту.

ник директора — проф. С. І. Горевалов). Участь у круглому столі взяли заступник директора Галузевого державного архіву СБУ, канд. іст. наук С. А. Кокін, начальник відділу Галузевого державного архіву СБУ О. А. Лошицький, професорсько-викладацький склад КиМУ, студенти інститутів журналістики й телебачення, кіно і театру.

Із вітальним словом до присутніх звернувся директор Інституту телебачення, кіно і театру КиМУ доц. О. В. Безручко, який звернув увагу на те, що архівні документи завжди відігравали важливу роль у з'ясуванні історії. Створення архіву СБУ дасть змогу відкрити правду про багато темних сторінок минулого.

С. А. Кокін розповів про передумови й причини створення державного архіву спецслужб. У першій половині 1990-х рр. за умов зростання наукового й громадського інтересу до архівної спадщини було вжито заходів щодо введення до системи Національного архівного фонду (НАФ) України документального масиву, котрий утворився у процесі оперативно-службової діяль-

Студенти Інститутів журналістики й телебачення, кіно і театру.

ності радянських органів держбезпеки в Україні (ВУНК, ДПУ, НКВС, НКДБ, МДБ, КДБ), а також Служби безпеки України.

Згідно із постановою Кабінету Міністрів України № 206 від 1 квітня 1994 р., було створено Галузевий державний архів Служби безпеки України, на який покладене завдання комплектування, централізованого обліку, забезпечення схоронності, а також використання документів, що мають оперативну, наукову й історико-культурну цінність, містять інформацію на паперових та інших носіях. Створення такого спеціалізованого архіву — справа дуже важлива, адже було розсекречено документи, що перебували під відповідним грифом понад 70 років.

На основі нових матеріалів було створено документальні фільми, спрямовані на висвітлення історичної долі видатних представників української інтелігенції, репресованих за радянської влади. Так, восени 2008 р. державний архів спецслужб спільно з Національною телекомпанією України презентували документальну стрічку з циклу «Гриф секретності знято» про відомого українського письменника Б. Антоненка-Давидовича — «Версія друга. Вижити». А 27 квітня 2009 р. відбулася презентація ще одного фільму з цього циклу — «Операція “Тютюн”» (про генерал-хорунжого армії УНР Юрка Тютюнника, режисер — Н. Баринів). Слід зазначити, що радянські спецслужби заводили справи-формуляри на багатьох діячів української культури, наприклад, на О. Довженка, М. Бажана, А. Малишка та ін. За ними шпигували, фіксували чи не кожен крок та розмову.

23 січня 2009 р. було видано указ Президента України «Про розсекречення, оприлюднення та вивчення архівних документів, пов'язаних з українським визвольним рухом, політичними репресіями та голодоморами в Україні». Відтак робота над дослідженням й оприлюдненням цих матеріалів тепер прискориться. Ще один напрям, за яким ведуться пошуки й розсекречення, — події голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Служба безпеки стоїть на позиції, що жодних таємниць у питаннях, які стосуються голодомору-геноциду і політичних репресій комуністичного тоталітарного режиму, не може бути. С. А. Кокін зауважив, що за такий тривалий період історії матеріалів залишилося небагато. Радянська влада намагалася приховати ці моторошні

сторінки нашого минулого. Крім того, щодо багатьох таємних операцій не залишилося ніяких даних, тому що керівництво країни забороняло навіть спецслужбам зберігати інформацію про ці події.

Після опрацювання наявних матеріалів Галузевий державний архів СБУ видав збірник документів і провів виставку «Розсекречена пам'ять», яка побувала в різних містах нашої країни. Зібранні матеріали згодом було опубліковано у книжці «Дзеркало душі народної: спогади та враження відвідувачів виставки про Голодомор 1932–1933 років в Україні “Розсекречена пам'ять”». А нещодавно Служба безпеки України спільно з МВС та Інститутом національної пам'яті Польщі підготувала нову книгу, присвячену темі голодомору — 7-й том спільного українсько-польського видання «Польща та Україна у 30–40-х роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб».

Під час роботи круглого столу.

Зліва направо: директор Інституту телебачення, кіно і театру КиМУ *О. В. Безручко*, начальник відділу ГДА СБ України *О. А. Лошицький*, заступник директора ГДА СБ України *С. А. Кокін*.

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ

**ВІДКРИТИЙ
ЕЛЕКТРОННИЙ
АРХІВ
РОЗСЕКРЕЧЕНИХ
ДОКУМЕНТІВ**

Вперше в історії української спецслужби в приміщенні СБУ можна безперешкодно і безкоштовно скористатися недоступними раніше інформаційними ресурсами унікальних документальних джерел

База даних архіву містить:

- спеціально підготовлені електронні копії розсекречених документів Галузевого державного архіву СБУ про карально-репресивну діяльність радянських органів державної безпеки в Україні (Голодомори, депортації, Великий терор 1937-38 рр.) та Українській визвольній рух;
- оцифровані унікальні світліни 20 століття;
- наукові видання Галузевого державного архіву Служби безпеки України 1994-2008 рр.;
- матеріали виставок та презентацій Галузевого державного архіву Служби безпеки України;
- публікації за документами Галузевого державного архіву СБУ в засобах масової інформації.

ЧЕКАЄМО НА ВАС!
База постійно поповнюється та оновлюється.
Є можливість пошуку за ключовими словами та збереження документів на власні носії.

обладнаному залі є можливість заходити відкриті семінари, лекції, зустрічі з науковцями та індивідуальні заняття.

Відкритий електронний архів розташований у м. Києві, по вул. Тринітський, 4 (адміністративний комплекс СБ)
Час роботи: ПН - ПТ з 14-00 до 17-00
Телефони для довідок: (0-044) 255-82-24, 255-82-55

Інформація про роботу
Інформаційно-довідкового залу ГДА СБ України.

Ще одна болюча тема — Друга світова війна. Головним театром бойових дій стала територія УРСР, відповідно й основні втрати зазнала Україна. Державний архів Служби безпеки України спільно з Інститутом історії України НАНУ й Київською міською державною адміністрацією підготували науково-документальне видання «Київ у дні нацистської навали: за документами радянських спецслужб». У цій книзі ілюструється не тільки час окупації, але й період звільнення Києва, його відбудова, повернення до мирного життя.

Також досліджується український визвольний рух ОУН та УПА під час війни. У суспільстві побутують полярні погляди щодо цієї сторінки нашого минулого і досить часто певні політичні сили спекулюють на ній, особливо під час виборів. За результатами опрацювання відповідних матеріалів можна стверджувати, що до боротьби з радянською владою були причетні понад 1 млн осіб.

Для отримання повнішої картини минулого наша країна в опрацюванні архівних документів співпрацює з Білорусією, Росією та Німеччиною. Зокрема, німецька сторона розсекретила архівні матеріали про радянських полонених. Крім того, ведеться обмін даними з Казахстаном. Відомо, що радянська влада виселила туди багатьох українців — противників режиму. Поки що вдалось ідентифікувати 16 тис. осіб. У перспективі — створення загальної бази даних.

Однією з проблем дослідження і розсекречення архівних матеріалів є заборона оприлюднювати особисту інформацію без дозволу нащадків згадуваної особи. Наприклад, В'ячеслав Чорновіл ще за життя заборонив оприлюднювати матеріали його кримінальної справи, порушеної проти нього через політичні переконання. Тепер це слід робити, лише отримавши дозвіл його дружини — Атени Пашко.

Начальник відділу Галузевого державного архіву СБУ О. А. Лошицький зазначив, що в 1990 р. відбувся перший «прорив» до архівів спецслужб, коли оприлюднювалася інформація про злочини органів радянської влади стосовно української інтелігенції («розстріляне Відродження»). Величезну частку кримінальних справ проти українців за радянських часів було порушено за найбільш «популярною» статтею Кримінального

кодексу СРСР — державна зрада. О. А. Лошицький повідомив, що 2 жовтня 2008 р. було відкрито електронний архів СБУ. Тепер кожен може вільно отримати архівну інформацію.

Після виступів гостей круглого столу присутні мали змогу поставити їм свої запитання. Проведення подібних заходів, пов'язаних із розсекреченням правди про історичні події, — справа дуже важлива й необхідна, передусім для молодого покоління нашої країни.

**Александр Безручко. Круглый стол в Киевском
международном университете**

Рассказывается о круглом столе «Использование документального наследия спецслужб в масс-медиа и научных изданиях», который прошёл в Киевском международном университете. Сотрудники Отраслевого государственного архива Службы безопасности Украины рассказали об использовании документов бывших советских спецслужб.

Ключевые слова: документальное наследие, архив, советские спецслужбы, рассекречивание.

**Olexander Bezruchko. The round-table discussion in Kiev
international university.**

The review tells about round-table discussion «The usage of documental heritage of secret service in mass-media and scientific publications» in Kiev international university. The personnel of Branch state archive of Security service of Ukraine told about the usage of documents of former secret services.

Key words: documental heritage, archive, soviet secret service, declassify.